

Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний технічний університет

Л. Є. Азарова, Л. А. Радомська

**УКРАЇНСЬКА МОВА
ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ
У ТАБЛИЦЯХ І СХЕМАХ**

Електронний підручник

Видання друге, доповнене

**Вінниця
ВНТУ
2024**

УДК 811.161.2(075)

A35

Рекомендувала до видання Вчена рада Вінницького національного технічного університету Міністерства освіти і науки України (протокол № 13 від 21.06.2024 року).

Рецензенти:

Н. М. Павликівська, доктор філологічних наук, професор

Л. М. Коваль, доктор філологічних наук, професор

О. Б. Залюбівська, кандидат педагогічних наук, доцент

Азарова, Л. Є.

A35 Українська мова за професійним спрямуванням у таблицях і схемах: підручник [Електронний ресурс] / Л. Є. Азарова, Л. А. Радомська. – Вид. 2-ге, доп. – Вінниця : ВНТУ, 2024. – (PDF, 276 с.)

ISBN 978-617-8163-12-9

Підручник укладено відповідно до типової програми дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для студентів нефілологічних спеціальностей денної форми навчання. У посібнику у формі таблиць і схем подано узагальнений теоретичний опис сучасного ділового мовлення: норм і стилів української літературної мови, документознавства, мистецтва публічних виступів, індивідуальних та колективних форм професійного спілкування тощо. Пропонований підручник спрямований на те, щоб студенти набули навичок практичного послуговування мовними засобами вираження думки залежно від змісту висловлювання, а також стимулює систематичну самостійну роботу студентів, підвищує об'єктивність оцінювання знань.

Для студентів вищих навчальних закладів усіх рівнів акредитації, які вивчають курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)», викладачів, а також для тих, хто прагне самостійно підвищити рівень фахового мовлення.

УДК 811.161.2(075)

ISBN 978-617-8163-12-9

© ВНТУ, 2024

ЗМІСТ

Передмова	5
1 Поняття національної та літературної мови. Найістотніші ознаки та форми літературної мови. Діалекти	6
2 Мовні норми сучасної української літературної мови	12
3 Мовний стиль. Функціональні стилі сучасної української літературної мови	14
4 Мова професійного спілкування як функціональний різновид української літературної мови. Види, типи і форми професійного спілкування. Основні закони та етапи спілкування	20
5 Лексичні засоби української мови. Багатозначні слова, омоніми, пароніми, синоніми	27
6 Фразеологічні засоби української мови. Походження, ознаки фразеологізмів, уживання їх у різних стилях мови	35
7 Термін та його ознаки. Термінологія як система. Загальнонаукова, міжгалузева та вузькоспеціальна термінологія. Термінологія обраного фаху. Професійна лексика. Професіоналізми в різних сферах спілкування	40
8 План, тези, конспект як важливі засоби організації розумової праці	44
9 Публічний виступ. Підготовка до публічного виступу. Види публічного мовлення. Жанри публічних виступів	48
10 Промова. Доповідь	57
11 Дискусія. Презентація	59
12 Лекція	66
13 Професійна сфера як інтеграція офіційно-ділового, наукового і розмовного стилів. Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації. Класифікація документів. Національний стандарт України	74
14 Вимоги до оформлення документів. Реквізити. Вимоги до змісту та розташування реквізитів.....	80
15 Оформлення сторінки документа. Заява	96
16 Резюме. Автобіографія	105
17 Різновиди службових записок. Доповідна й пояснювальна записки. Реквізити	111
18 Доручення. Розписка. Види, реквізити, особливості оформлення	117
19 Інформаційні документи. Службовий лист. Класифікація й особливості оформлення різних видів листів	125
20 Реквізити службового листа, їхнє оформлення	130
21 Розпорядчі документи. Наказ. Види наказів. Особливості оформлення наказів щодо основної діяльності та особового складу	134

22	Документи з господарсько-договірної діяльності. Договір. Види договорів. Трудовий договір. Реквізити. Особливості оформлення	139
23	Документи з господарсько-договірної діяльності. Трудова угода. Контракт. Особливості оформлення та використання	145
24	Документи колегіальних органів. Протокол. Види протоколів. Витяг із протоколу. Реквізити. Особливості оформлення	148
25	Інформаційні документи. Оголошення. Запрошення. Види, особливості оформлення	154
26	Довідка. Особливості оформлення. Реквізити	160
27	Візитна картка. Види, особливості оформлення	164
28	Види усного ділового спілкування. Функції та види бесід. Ділова бесіда	168
29	Службова телефонна розмова. Телефонний етикет	174
30	Етикет ділового спілкування керівника з підлеглим	178
31	Співбесіда з роботодавцем	185
32	Форми колективного обговорення професійних проблем. Збори як форма прийняття колективного рішення. Нарада	194
33	Особливості наукового тексту. Науково-технічний текст як засіб комунікації	202
34	Реферат як жанр академічного письма. Реферування	205
35	Основні вимоги до виконання та оформлення курсової, бакалаврської робіт	209
36	Жанри наукового стилю української мови. Наукова стаття. Вимоги до наукової статті	212
37	Довідково-інформаційні документи у сфері науки й техніки. Анотація. Мовні засоби	225
38	Рецензія як критичне осмислення наукової праці	241
39	Відгук як критичне осмислення наукової праці	254
40	Проблеми перекладу й редагування наукових текстів. Буквальний, адекватний, реферативний, анотаційний переклади.....	257
41	Основні правила бібліографічного опису джерел. Оформлення покликань на джерела інформації в наукових працях. Бібліографічний список	262
Додаток А. Приклади оформлення бібліографічних описів для списку посилань		269
Література		273

Передмова

Найважливіші функції української мови – націєтвірна й державотвірна – ставлять вимогу формувати національно свідому, висококваліфіковану фахову еліту України. У час, коли належне володіння українською мовою в офіційному спілкуванні є вимогою на законодавчому рівні, з одного боку, та коли використання української в усіх сферах суспільного життя є визначальною рисою національної належності – з іншого, важливим є створення цілісної системи підручників з українського фахового мовлення.

Українська мова – це система мовних одиниць різних рівнів зі своїми формами й моделями, які слугують мовцям для ефективної комунікації. Українська мова за професійним спрямуванням відображає специфіку мовної системи в проекції на фахове спілкування. Ієрархічність і структурність різних мовних рівнів, передбачених програмою дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», уможливили структурування основних теоретичних положень курсу в пропонованому підручнику у вигляді таблиць і схем.

Побудований за таким принципом підручник покликаний виконати комплекс завдань: 1) дидактичних – формувати в студентів уміння логічно мислити, систематизувати матеріал, порівнювати й узагальнювати його; реферувати текстову інформацію, опрацьовувати її самостійно; 2) навчальних – засвоїти систему теоретичних знань з українського фахового мовлення та формувати вміння студентів послуговуватися ними в професійному спілкуванні; 3) виховних – мотивувати студентів до особистісного зростання та вдосконалення своїх умінь і навичок, необхідних фахівцю на сучасному ринку праці.

Підручник репрезентує комплексний розгляд мовних явищ у зручній для сприймання та запам'ятовування формі розлогих таблиць і схем. Його мета – полегшити засвоєння основних теоретичних відомостей із курсу, навчити студентів систематизованого підходу до мовних явищ, сприяти ефективній самостійній роботі, а відтак – глибшому й результативнішому оволодінню культурою фахового мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азарова Л. Є., П'яст Н. Й., Іванець Т. Ю. Професійне спілкування науково-технічних працівників і студентів інженерних спеціальностей : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2008. 189 с.
2. Азарова Л. Є., П'яст Н. Й., Радомська Л. А. Українська мова. Складні вживання (найновіші рекомендації) : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2010. 90 с.
3. Азарова Л. Є., П'яст Н. Й. Українське ділове мовлення. Частина I : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2007. 232 с.
4. Азарова Л. Є., Радомська Л. А. Методичні вказівки до вивчення жанрів наукового стилю української мови [Електронний ресурс]. Вінниця : ВНТУ, 2024. 42 с.
5. Азарова Л. Є., Радомська Л. А., Стадній А. С. Українська мова за професійним спрямуванням у таблицях і схемах : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2018. 176 с.
6. Азарова Л. Є., Стадній А. С., Радомська Л. А. Українська мова за професійним спрямуванням : завдання для підсумкового контролю : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2018. 93 с.
7. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. Вид. 5-те, переробл. Київ : Сім кольорів, 2007. 320 с.
8. Галузинська Л. І., Науменко В. О. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. – Харків : Ранок, 2013.
9. Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. Київ : Літера ЛТД, 2013. 416 с.
10. Городенська К. Г. Українське слово у вимірах сьогодення. Вид. 2-ге, істотно доповнене. Київ : КММ, 2019. 208 с.
11. Гуйванюк Н. В. Кардащук О. В., Кульбабська О. В. Українська мова. Схеми, таблиці, тести : навч. посіб. Львів : Світ, 2005. 304 с.
12. Гуманенко О. О. Наукове рецензування в соціокультурному та видавничому аспектах. Актуальні питання сучасної науки. Львів, 2015. С. 145–148.
13. Джуринський К. Як написати наукову статтю. Компоненти і технології. 2007. № 5. С. 24–26.
14. Ділова українська мова : навч. посіб. / за ред. О. Д. Горбула. Київ : Знання, КОО, 2004. 222 с.
15. ДСТУ 4163:2020. ДСТУ ДП «УкрНДНЦ». Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів. [Чинний від 01.07.2020]. № 144. Київ, 2020. (Національний стандарт України). URL: https://zakon.help/files/article/11494/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3%204163_2020.pdf (дата звернення 03.01.2022).
16. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання. URL: https://umo.edu.ua/images/content/redakcion_vitd/11_%D0%9B%D0%98%D0%A

2%D0%95%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%A3%D0%A0%D0%90_%D0%94%D0%90%D0%9A_%D0%A3%D0%BA%D1%80_2017.pdf.

17. Енциклопедія сучасної України : у 30 т. / ред. кол. : І. М. Дзюба [та ін.] ; НАН України, НТШ, Коорд. бюро Енцикл. сучас. України НАН України. Київ : Поліграфкнига, 2001. Т. 1 : А. 823 с.

18. Етика ділового спілкування : курс лекцій / Чмут Т. К., Чайка Г. Л., Лукашевич М. П., Осечинська І. Б.; за ред. І. В. Хронюк; Міжрегіон. акад. упр. персоналом. Київ : МАУП, 1999. 203 с. URL : <https://subject.com.ua/psychology/ethics/index.html> (дата звернення: 09.12.2021).

19. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості. Львів : ПАІС, 2004. 268 с.

20. Зубков М. Норми та культура української мови за оновленим правописом. Ділове мовлення. 2-ге вид., допов. і змін. Київ : Арій, 2019. 608 с.

21. Короткий термінологічний словник із бібліографознавства та соціальної інформатики / Г. М. Швецова-Водка [та ін.] ; ред. Г. М. Швецова-Водка [та ін.] ; Книжкова палата України. Київ, 1999. 116 с.

22. Короткий тлумачний словник української мови / уклад.: Д. Г. Гринчишин, Л. Л. Гумецька, В. Л. Карпова та ін. Київ : Радянська школа, 1978. 296 с.

23. Літературознавча енциклопедія: У 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1: А. 608 с.

24. Літературознавча енциклопедія / уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 2. 318 с.

25. Михайлюк В. О. Українська мова професійного спілкування : навч. посіб. Київ : Професіонал, 2005. 496 с.

26. Наукове рецензування: його види та етапи. URL: <https://publ.com.ua>.

27. Національний стандарт України. Інформація та документація. Бібліографічне посилання (загальні положення та правила складання) ДСТУ 8302:2015. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 16 с. URL: <https://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2018/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3%208302%20%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9.pdf>.

28. Орещенко А.В. Наукова стаття: Особливості викладання матеріалу. Часопис картографії. 2011. Вип. 3. 176 с.

29. Офісний менеджмент : навч. посіб. / Л. І. Скібіцька, В. І. Щелкунов, Т. В. Сівашенко, Ю. М. Чичкан-Хліповка. Київ : Центр учбової літератури, 2014. 616 с.

30. Оформлення бібліографічного опису для списку використаних джерел у наукових роботах (з урахуванням нормативних положень ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання). Методичні рекомендації. Полтава, 2019. 16 с. URL: https://library.chnpu.edu.ua/download/dstu_8302.pdf.

31. Палеха Ю. І., Леміш Н. О. Загальне документознавство. Київ : МАУП. 2011. 247 с.

32. Питання та відповіді на співбесіді. URL: <https://studway.com.ua/job-interview-qa-1/> (дата звернення : 10.01.2022).
33. Підготовка та редагування бібліографічних посібників у виданнях : метод. рек. / уклад.: П. М. Сенько, О. М. Устіннікова. Київ : Кн. палата України, 2016. 68 с.
34. Погиба Л. Г., Грибіниченко Т. О., Голіченко Л. М. Українська мова фахового спрямування : підручник. Київ : Кондор, 2012. 350 с.
35. Пономарів О. Д., Різун В. В., Шевченко Л. Ю. Сучасна українська мова : підручник / за ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 2001. 197 с.
36. Прищак М. Д., Лесько О. Й. Етика та психологія ділових відносин : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2016. 151 с. URL: https://web.posibnyku.vntu.edu.ua/icgn/12lesko_etika_ta_psihologiya_dilovih_vidnosin/p4.html (дата звернення 15.01.2022).
37. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля – К, 2006. 716 с.
38. Семенов О. М. Культура наукової української мови. Наукова стаття як самостійний науковий твір. Київ : Академія, 2010. 216 с.
39. Словник української мови : в 11 т. АН УРСР. Інститут мовознавства ; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980.
40. Словопедія [Електронний ресурс]. URL : <http://slovopedia.org.ua>.
41. Солімар Л. Як писати наукові статті. Морфологія. 2009. Т. 3, № 1. С. 86–87.
42. Українська бібліотечна енциклопедія. Київ : НБУ ім. Ярослава Мудрого, 2012.
43. Українська Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.
44. Українське документознавство (1991–2011) : наук.-допом. бібліогр. покажч. М-во культури України, Нац. парлам. б-ка України ; уклад. : М. С. Слободяник, О. А. Політова ; наук. ред. та авт. вступ. ст. М. С. Слободяник. Київ, 2012. 176 с.
45. Українська мова : енциклопедія. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2000. 752 с.
46. Українська мова (за професійним спрямуванням) у таблицях і схемах : підручник / Л. Є. Азарова, Л. А. Радомська. Вінниця : ВНТУ, 2022. 200 с.
47. Український правопис / НАН України. Київ : Наукова думка, 2019. 392 с.
48. Фаріон І. Мовна норма: знищення, пошук, віднова : монографія. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2009. 328 с.
49. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. Вид. 5-те, виправл. і допов. Київ : Алерта, 2019. 638 с.
50. Яценко Н. О. Жанрово-стильова специфіка наукової рецензії. Українська мова. Київ, 2017. № 1. С. 92–99.

Електронне навчальне видання
Лариса Євстахіївна Азарова
Людмила Анатоліївна Радомська

УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ
У ТАБЛИЦЯХ І СХЕМАХ

Підручник

Видання друге, доповнене

Рукопис оформила *Л. Радомська*

Видається в авторській редакції

Оригінал-макет виготовила *О. Кушнір*

Підписано до видання 26.09.2024 р.
Гарнітура Times New Roman.
Зам. № P2024-112

Видавець та виготовлювач
Вінницький національний технічний університет,
редакційно-видавничий відділ.
ВНТУ, ГНК, к. 114.
Хмельницьке шосе, 95,
м. Вінниця, 21021.
press.vntu.edu.ua;
Email: irvc.vntu@gmail.com
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.